

Notat vedrørende reglerne om billeder, film, lydoptagelser og tv-overvågning

1. Billeder og film

Begrebet "billeder" dækker i det følgende både over både fotos og filmoptagelser.

1.1. Lovgrundlaget

Digitale og digitalt behandlede billeder er omfattet af Persondataloven. Loven indeholder bl.a. bestemmelser om, hvornår behandling af billeder af personer kræver samtykke.

Straffeloven indeholder bestemmelser om privatlivets fred. Straffeloven gælder, uanset om optagelserne er digitale eller ej.

Ophavsretsloven indeholder regler om rettigheder til optagelser.

1.2. Persondatalovens område

Elektronisk behandling af personoplysninger kræver som udgangspunkt samtykke (tilladelse).

Elektronisk behandling er alle de måder, hvorpå man kan behandle en oplysning ved brug af elektronisk databehandling.

Billeder (herunder filmoptagelser) af personer er personoplysninger. Det gælder, uanset om billederne er ledsaget af en tekst, der identificerer personen.

I det følgende bruges begrebet "behandling", og det dækker bl.a. over optagelse, offentliggørelse og videregivelse af billeder. Der vil f.eks. være tale om behandling, når en pædagog tager billeder af et barn og efterfølgende offentliggør dem på en hjemmeside, i en pjece eller på sociale medier.

Ved vurderingen af om det er nødvendigt at indhente et samtykke, skal der skelnes mellem portrætbilleder og situationsbilleder.

Portrætbilleder har til formål at afbilde en eller flere bestemte personer. Et klassebillede er således også et portrætbillede.

Behandling af portrætbilleder kræver samtykke. Hvis en skole f.eks. ønsker at offentliggøre portrætbilleder eller klassebilleder af eleverne på sin hjemmeside, må det kun ske, hvis der inden offentliggørelsen indhentes et udtrykkeligt samtykke fra hver enkelt elev, eller dennes forældre afhængig af elevens alder. Tilsvarende forudsætter det et samtykke, hvis man ønsker at offentliggøre portrætbilleder af medarbejdere på en hjemmeside.

Situationsbilleder er billeder, som har til formål at afbilde en aktivitet eller en situation. Det gør ikke noget, at man kan genkende personer, når bare hensigten med billedet mere er at vise situationen end den enkelte person.

Behandling af situationsbilleder kræver som udgangspunkt ikke samtykke. Det er i den forbindelse afgørende, at de afbildede personer ikke med rimelighed må kunne føle sig udstillet, udnyttet eller krænket. Billederne skal være harmløse.

Eksempler på situationsbilleder, som ikke kræver samtykke:

- Billeder af en fritidsklubs udfoldelse af aktiviteter
- Billeder af legende børn i en skolegård
- Billeder fra et fællesrum på et plejecenter, hvor der opholder sig nogle beboere
- Billeder fra en skoles eller daginstitutions julefrokost for børnene

Eksempler på situationsbilleder, som typisk kræver samtykke:

- Billeder af ansatte på arbejde
- Billeder af genkendelige personer i intime eller krænkende situationer f.eks. en ældre borger, der ligger i sin seng eller et barn, som får skiftet ble

Man bør indhente samtykke, hvis man er i tvivl om, hvorvidt der er tale om portrætbilleder eller situationsbilleder.

I forhold til filmoptagelser bemærkes, at sådanne optagelser ofte både indeholder portræt- og situationsbilleder. Det vil også her være nødvendigt at indhente samtykke efter ovenstående retningslinjerne, dvs. hvis der indgår portrætbilleder eller situationsbilleder af en karakter, der kræver samtykke.

1.2.1. Billeder af rent privat karakter

Hvis en privatperson alene behandler billeder til privat brug, er behandlingen ikke omfattet af persondataloven. Den gælder ikke for databehandling af rent privat karakter.

Når eksempelvis skolebørn, forældre og andre pårørende tager billeder i institutioner, kan det om udgangspunkt ske uden samtykke, også selv om der er tale om portrætbilleder.

Hvis de private billeder efterfølgende offentliggøres, f.eks. på sociale medier, er der dog ikke længere tale om databehandling af rent privat karakter, og forholdet bliver dermed omfattet af persondataloven, herunder reglerne om samtykke, jf. afs. 1.2. og 1.3.

1.3. Persondataloven - regler om samtykke

Den privatperson, myndighed eller virksomhed, som behandler billederne og har dispositionsretten over billederne, har også ansvaret for, at der er indhentet samtykke i fornødent omfang. Når f.eks. en skole eller en institution i Viborg Kommune behandler billeder af børn eller andre borgere og medarbejdere, er det altså skolens eller institutionens ansvar at indhente fornødent samtykke.

Hvis behandlingen foretages af andre end medarbejdere i Viborg Kommune, er det disse "andre", der har ansvaret for, at samtykke foreligger. Det kan f.eks. være situationer,

- hvor forældre tager billeder under en fødselsdag i en daginstitution og efterfølgende bruger dem på Facebook eller andre sociale medier
- hvor pårørende fotograferer medarbejdere i en arbejdssituation på et plejehjem
- hvor skolebørn lægger billeder af hinanden på Facebook eller andre sociale medier

Hvis man som medarbejder positivt ved, at forældre til et bestemt barn ikke ønsker barnet fotograferet, bør man i en given situation henstille, at andre ikke tager billeder. Det samme gælder, hvis beskyttelseshensyn til borgere taler mod fotografering. Det gælder eksempelvis hvis man har børn eller andre borgere i sin varetægt på kommunale institutioner, fx børnehaver eller plejecentre.

Den enkelte institution kan vælge at fastsætte interne regler om fotografering i institutionen. Juridisk er der f.eks. ikke noget til hinder for et internt forbud mod fotografering, hvis saglige grunde taler for det, og forbuddet ikke er ude af proportioner i forhold til det hensyn, der begrunder forbuddet.

1.3.1. Hvem skal afgive samtykke

Personer over 15 år kan i almindelighed selv give samtykke til behandling af billeder. Er der tale om børn under 15 år, skal samtykke indhentes hos forældremyndighedsindehaveren.

1.3.2. Krav til samtykke

Et samtykke skal være

- 1) frivilligt: Må ikke være afgivet under tvang
- 2) specifikt: Det skal tydeligt fremgå, hvad der gives samtykke til, herunder hvad man må gøre med billederne, hvem de må videregives til, hvor de må offentliggøres og med hvilket formål. F.eks.:
 - a. Personalet må tage ikke-krænkende fotos/filmoptagelser af barnet
 - b. Billederne må offentliggøres. Det skal konkret fremgå, hvor offentliggørelse i givet fald vil ske, f.eks. på hjemmeside, Facebook, intranet, på stuen, i hele institutionen osv.
 - c. Billederne må bruges af stedets personale til intern brug for dokumentation af det pædagogiske arbejde
 - d. ...
- 3) informeret: Den, der samtykker, skal være klar over, hvad det egentlig er, man giver samtykke til

Et samtykke skal altså være så konkret som muligt. Det skal være udtrykkeligt; det, at der ikke bliver protesteret over f.eks. en offentliggørelse, betyder altså ikke, at der er givet samtykke.

Man må ikke senere bruge billederne til andre formål eller i andre sammenhænge end dem, der blev givet samtykke til.

Et samtykke kan være enten mundtligt eller skriftligt. Af bevismæssige grunde anbefales det, at samtykke indhentes skriftligt.

Et samtykke er tidsbegrænset, men kan til enhver tid tilbagekaldes. Som udgangspunkt bør offentliggjorte fotos (fx på hjemmeside, intranet) fjernes. Det vil dog afhænge af en konkret vurdering, idet der kan tænkes situationer, hvor billedet eller optagelsen indgår som en del af en større produktion (fx en film eller pjece), og derfor ikke umiddelbart lader sig fjerne. Her må det afvejes, om hensynet til den enkelte vejer tungere end hensynet til kommunens interesser.

1.4. Journalister og Straffeloven

Persondataloven undtager behandling af personoplysninger, som udelukkende sker i journalistisk øjemed, fra en stor del af lovens bestemmelser. Det gælder således også behandling af billeder af personer, der herefter kun er omfattet af regler i Straffeloven og Medieansvarsloven. Her betyder det noget, hvor optagelse af billederne finder sted.

Det er strafbart, hvis man uberettiget (dvs. uden samtykke) fotograferer personer, som befinder sig på et ikke frit tilgængeligt sted. Omvendt kan man fotograferer personer, som befinder sig på frit tilgængelige steder.

1.4.1. Frit tilgængeligt sted

Et frit tilgængeligt sted kan f.eks. være offentlige gader, pladser, parker, servicelokaler i åbningstiden som eksempelvis borgerservice eller biblioteker.

Optagelser af personer, der befinder sig på et frit tilgængeligt sted, kræver ikke samtykke, hvis de er en del af det almindelige liv på stedet. Det kan f.eks. være leg på en legeplads eller deltagelse i arrangement.

Hvis der er tale om optagelser, der er aftalt med journalisten som en "case" i det offentlige rum, skal journalisten indhente samtykke fra den, der bliver optaget, eller – hvis personen er under 15 år – fra dennes forældremyndighedsindehaver.

1.4.2. Ikke frit tilgængeligt sted

Ikke frit tilgængelige steder kan f.eks. være private boliger, hospitaler, skoler og institutioner.

Optagelse af personer, som befinder sig på et sted, der ikke er et frit tilgængeligt sted, kræver som hovedregel, at journalisten indhenter samtykke fra den, som bliver optaget, eller – hvis personen er under 15 år – fra dennes forældremyndighedsindehaver.

1.4.3. Hvis journalister ønsker at optage billeder i f.eks. skoler eller daginstitutioner

Skoler og daginstitutioner er i Straffelovens forstand steder, som ikke er frit tilgængelige. Derfor har journalisten brug for et samtykke til fotografering af personer på disse steder. Et samtykke behøver imidlertid ikke at leve op til kravene i Persondataloven, da denne ikke gælder for optagelser i journalistisk øjemed. Samtykket kan derfor i visse situationer være stiltiende, hvis der ikke er tale om afsløring af private eller følsomme forhold. Samtykke gives af forældrene eller af barnet selv, hvis barnet er over 15 år. Skolen/institutionen skal være indforstået med, at der sker optagelser.

Det er principielt journalisten, som har ansvaret for at indhente samtykke, når det er påkrævet. Det er imidlertid skolen/institutionen, som har børnene i sin varetægt under optagelserne, og det er vigtigt at bevare forældrenes fortsatte tillid til skolen/institutionen. Derfor kan foreslås følgende retningslinjer:

- Hvis journalisten ønsker at optage harmløse situationsbilleder, f.eks. af børns leg på legepladsen, kan skolen/institutionen – hvis den ønsker at tillade optagelserne – på forhånd orientere forældrene om, at optagelserne vil ske, og at forældrene skal reagere, hvis de ikke ønsker deres børn omfattet af optagelserne

- Hvis journalisten ønsker at interviewe et eller flere børn, kan skolen/institutionen indhente et udtrykkeligt samtykke fra de pågældende børns forældremyndighedsindehavere eller sikre sig, at journalisten selv gør det

I alle situationer skal skolen/institutionen selvfølgelig overveje, om der er børn, som under ingen omstændigheder må fremtræde på billederne. Det kan f.eks. være børn med adressebeskyttelse eller børn, hvor forældrene i øvrigt har nægtet samtykke til fotografering eller offentliggørelse af billeder af barnet.

1.5. Ophavsretsloven

Fotografen – eller dennes arbejdsgiver – har ophavsretten til billederne, og de må ikke bruges af andre uden fotografens – eller arbejdsgiverens – tilladelse.

Hvis man ønsker at bruge portrætbilleder taget af en fotograf, skal både fotografen og den portrætterede give samtykke til anvendelsen.

2. Lydoptagelser

Kommunen kan altid vælge at acceptere, at der sker optagelse af samtaler mellem kommunen og en borger, hvis borgeren ønsker at optage en samtale.

Som udgangspunkt har borgere dog ikke noget krav på at foretage lydoptagelser. En afvisning kan begrundes i kommunens ret som myndighed til at sætte rammerne for de møder, som kommunen afholder, herunder konkret hensyntagen til den eller de medarbejdere, som deltager i mødet med borgeren.

Kommunen bør dog efter omstændighederne acceptere, at borgeren optager samtalen, hvis borgeren pga. personlige forhold (eksempelvis sygdom) kan have vanskeligt ved efterfølgende at huske samtaleens indhold eller at deltage aktivt i sagen.

Hvis borgeren med kommunens vidende optager en samtale, anbefales det, at man på forhånd orienterer borgeren om, at den pågældende ikke kan forvente at udsagn fra kommunens medarbejder kan være af foreløbig karakter, og dermed ikke i sig selv er udtryk for endelige afgørelser eller beslutninger fra kommunens side.

Det er i øvrigt ikke strafbart for en borger at optage en samtale mellem borgeren og kommunen uden kommunens vidende.

3. TV-overvågning af kommunal ejendom

Kommunen kan foretage tv-overvågning af f.eks. skoler, daginstitutioner, rådhus, busser, museer, biblioteker, væresteder, ældrecentre, sportscentre, svømmehaller, stadioner samt kommunale arbejdsområder, bl.a. materielgårde, med henblik på at forebygge tyveri, hærværk og graffiti. Formålet vil typisk være at beskytte kommunens ejendom og værdier. Et sagligt formål kan også være at øge sikkerheden for personalet. Overvågningen kan også omfatte bygningers facader og indgange.

Overvågning kan kun ske med et udtrykkeligt angivet formål, og behandlingen/anvendelsen af eventuelle optagelser må ikke være uforenelig med det oprindeligt angivne formål.

Tv-overvågning skal gennemføres sådan, at den virker mindst muligt integritetskrænkende for den almindelige borger. Det skal altid overvejes, om det ønskede formål kan nås med mindre indgribende midler end tv-overvågning, som kun bør finde sted, hvis der foreligger tungtvejende grunde. Enkeltstående tyverier og hærværkstilfælde, henkastning af affald, mobning, chikane eller lignende bør således ikke føre til tv-overvågning. Tv-overvågning må endvidere alene benyttes, hvis der ikke er andre egnede løsningsmuligheder til at forhindre eller efterforske grovere kriminalitet.

Den tidsmæssige udstrækning af tv-overvågningen bør begrænses mest muligt, det vil som hovedregel sige udenfor åbningstiden, hvor der ikke er ansatte, elever eller andre faste brugere af lokalerne til stede.

Ved tv-overvågning af steder eller lokaler, hvortil der er almindelig adgang, skal der oplyses om overvågningen ved skiltning eller på anden tydelig måde. Det samme gælder ved tv-overvågning af arbejdspladser. Ved tv-overvågning af kommunens medarbejdere og andre, der fast udfører arbejde i lokalerne, skal disse have underretning efter persondatalovens § 29. Hvis der rent undtagelsesvist overvåges inden- eller udendørs arealer i den almindelige åbningstid, skal kommunen ligeledes give forældrene, de faste brugere samt de større børn meddelelse i henhold til persondatalovens § 29. Der skal som udgangspunkt ske underretning til den enkelte, også selv om der er opsat skilte med oplysninger om overvågningen.

Kun de medarbejdere, som har behov for at have adgang til optagelserne for at opfylde formålet med disse, må have adgang. Optagelserne skal behandles sikkerhedsmæssigt forsvarligt, hvilket bl.a. betyder, at der skal være de nødvendige tekniske og fysiske foranstaltninger imod, at optagelserne kommer til uvedkommendes kendskab eller misbruges.

Ved overvågning, der foretages i kriminalitetsforebyggende øjemed, må der ske videregivelse af optagelser, hvis der foreligger samtykke fra den/de personer, der er på optagelserne, *eller* videregivelsen følger af lov, *eller* videregivelsen sker til politiet i kriminalitetsopklarende øjemed. Optagelserne skal slettes snarest og senest 30 dage efter optagelsen.

Tv-overvågning i kriminalitetsforebyggende øjemed af trafikknudepunkter, gågader, pladser, parker og lignende områder, som er frit tilgængelige steder med almindelig færdsel, kan som hovedregel ikke iværksættes i kommunalt regi.